

ІГРОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті автор розкриває питання використання ігрових педагогічних технологій у початковій школі. Висвітлено особливості ігрової діяльності молодших школярів, розглянуто класифікацію та структурні компоненти ігрової діяльності.

The author is revealed the question of using pedagogical playing technologies at primary school in the article. Peculiarities of junior pupils playing activity have been widely covered. The classification and structure components of playing activity have been viewed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність проблеми реалізації ігрових педагогічних технологій зумовлюється концептуальними положеннями та державними вимогами реформування освіти в Україні, спрямованими на становлення особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань. Постійно зростаючі вимоги до змісту й організації навчання та виховання потребують упровадження ефективних педагогічних підходів.

Наукові розробки Є.Барбіної, І.Беха, І.Зязюна, Н.Ничкало, А.Сущенка, Н.Щуркової та інших учених спрямовані на становлення особистісно орієнтованої шкільної системи, що враховує потреби всіх суб'єктів педагогічного процесу. Сучасні педагоги (І.Бех, С.Гончаренко, О.Пехота, В.Рибалка, І.Якіманська та ін.) розглядають особистісний підхід як найважливіший принцип організації навчально-виховного процесу, що передбачає врахування своєрідності індивідуальності особистості у вихованні дитини.

У період переходу від дошкільного до шкільного етапу дитинства доцільно використати адекватні індивідуальним і віковим особливостям педагогічні технології. Отже, важливою умовою розвитку свідомої, всебічно розвиненої, творчої особистості вважаємо цілеспрямований систематичний вплив на особистість дитини з урахуванням її індивідуальних і вікових особливостей. Особливістю дітей на межі дошкільного дитинства і початкової школи є зміна виду провідної діяльності. Гра як провідна діяльність дитини шестирічного віку за суттєвими психологічними ознаками не тільки відповідає віковим можливостям самореалізації інтересів, поглядів, знань, стосунків з оточенням першокласника. Ігрова діяльність активізує творчі механізми активності дитини і тому виступає найважливішим засобом переходу адаптивної активності до продуктивної. Результати психологічних досліджень зміни видів діяльності людини протягом життя (А.Валлон, Л.Виготський, М.Доналдсон, Д.Ельконін, Г.Костюк, С.Максименко) свідчать, що навчальна діяльність повинна одержати мотиваційну естафету від ігрової. Ігрова діяльність пов'язана з конкретною практичною діяльністю, а тому несе в собі опосередковані мотиви в системі реальних відносин.

Метою означеної статті є доведення доцільності реалізації ігрових педагогічних технологій у початковій школі.

Нами було поставлено наступні дослідницькі завдання:

1. Проаналізувати сучасні дослідження порушеної проблеми.
2. Визначити місце та роль ігрових технологій у навчально-виховному процесі початкової школи.
3. Розглянути класифікацію ігор та структурні компоненти ігрової діяльності.

Аналіз досліджень порушеної проблеми. Доцільність реалізації ігрових педагогічних технологій зумовлена практичною потребою оптимізації розвитку та формування особистості молодшого школяра. Відповідно до цього предметом вивчення психологів є організація навчально-виховного процесу з шестирічними учнями (І.Бех, А.Венгер, В.Давидов, О.Запорожець, Я.Коломінський, О.Кононко, С.Ладивір, С.Максименко, В.Мухіна, Є.Панько Т.Піроженко та ін.), педагогів – добір змісту та методів організації

навчально-виховного процесу в початковій школі (Т.Байбара, Н.Бібік, М.Богданович, М.Вашуленко, К.Гуз, І.Гудзик, В.Ільченко, Н.Коваль, Л.Кочина, Н.Листопад, Л.Любарська, В.Мартиненко, Л.Масол, О.Прищепа, О.Савченко, В.Тименко та ін.).

У низці праць наголошується на необхідності розробки таких форм і способів навчання, які б сприяли вияву внутрішнього потенціалу учня. Такий підхід ґрунтується на теоретичному опрацюванні сутності ігрової діяльності учня як провідної (Л.Виготський, Д.Ельконін, Р.Жуковська, О.Запорожець, Н.Кудикіна, В.Менджерицька, С.Русова, О.Усова та ін.), її використанні з метою розвитку всіх важливих ознак навчально-пізнавальної діяльності школяра.

Проблему ігрової діяльності молодшого школяра з точки зору її розвивального впливу на особистість дитини дошкільного та молодшого шкільного віку представлено в багатьох дослідженнях: концепції культурно-історичного походження психіки (Л.Виготський, О.Запорожець); культурологічній теорії гри (Й.Гейзінга); психологічній теорії діяльності (Л.Виготський, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн та ін.); теорії навчально-пізнавальної діяльності (Н.Бібік, Г.Костюк, В.Сухомлинський, О.Савченко та ін.); психологічній теорії ігрової діяльності (Л.Виготський, Д.Ельконін, О.Леонт'єв); теорії соціальної детермінованості ігрової діяльності (П.Блонський, Л.Венгер, Л.Виготський, Д.Ельконін, О.Запорожець та ін.); соціологічній теорії ролей (Е.Берн); теорії керівництва ігровою діяльністю дітей (Н.Анікеєва, Л.Артемова, Л.Благонадежина, Л.Виготський, Д.Ельконін, Р.Жуковська, О.Запорожець, Я.Коменський, В.Котирло, Н.Кудикіна, Г.Люблінська, В.Менджерицька, Н.Менчинська, В.Мухіна, С.Русова, Л.Стрелкова, В.Сухомлинський, А.Усова, К.Ушинський та ін.); теорії зміни провідних видів діяльності (Л.Божович, Л.Виготський, Б.Ельконін, О.Запорожець, В.Шадриков); теорії системного підходу до явищ педагогічної дійсності (Г.Щедровицький); педагогіці гри школярів, що будується на засадах теорії гуманістичної педагогіки та психології (Ш.Амонашвілі, Г.Балл, С.Русова, В.Сухомлинський та ін.); теорії особистісно зорієнтованого виховання (І.Бех, О.Кононко та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно класифікації педагогічних технологій за типом організації та управління пізнавальною діяльністю дослідниками чітко виокремлено ігрові технології. Ігрові технології визначаються як “ігрова форма взаємодії педагога і дітей, що сприяє формуванню вмінь розв’язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету [1: 74]”.

У сучасній школі ігрова діяльність використовується як:

- самостійна технологія з метою засвоєння понять, теми або розділу навчального предмета;
- елемент системної педагогічної технології;
- окремий урок або його структурна частина;
- технологія позакласної виховної роботи [4: 86].

Місце і роль ігрової технології у навчально-виховному процесі, поєднання елементів гри і навчання визначаються залежно від розуміння педагогом функцій і класифікації педагогічних ігор. Ігрова діяльність – культурно й історично сформована пізнавальна діяльність дитини, спрямована на формування базових засад дитячої особистості, її соціалізацію, пізнання дитиною світу, розвиток навчально-пізнавальних інтересів, закріплення й удосконалення набутих знань, умінь і навичок.

У сучасних дослідженнях гра розглядається як обов’язковий конструкт дитинства та вагома складова соціально-педагогічної системи, що цілеспрямовано використовується суспільством для підготовки дітей до “дорослого” життя. Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні у сфері життєдіяльності дитини “Культура” розкрито зміст і показники компетентності дитини у субсфері “Світ гри”, що вказує на доцільність використання ігрової діяльності у формуванні особистості дитини. Субсфера “Світ гри” складається з таких змістових ліній:

1. Гра як форма пізнання світу (результат освітньо-виховної роботи – зацікавлене ставлення дитини до гри, розуміння її відмінностей від інших видів роботи, задоволення в

ній своїх пізнавальних, соціальних, моральних, естетичних потреб, надання гри переваги як провідній діяльності).

2. Розвиток гри та особистості (результат освітньо-виховної роботи – творче відображення реальних та казкових ситуацій, уміння розгортати гру на будь-якій стадії її розвитку, знання різних видів ігор, вправлення в умінні спостерігати, розмірковувати, спілкуватися, виявлення самостійності у виборі гри, іграшки, змістовні самостійні та групові ігри, дотримання рольових способів поведінки, норм спілкування): сюжет як показник змістовності гри, правила рольової поведінки в грі, взаємозв'язок знань та ігрових можливостей, іграшка як засіб формування світосприймання, іграшка як складова предметно-ігрового середовища та передумова розвитку гри [2: 217–218].

Теоретичні підходи до аналізу ігрової діяльності Л.Виготського, Д.Ельконіна, О.Леонтєва, С.Рубінштейна спрямували увагу дослідників до створення багатокомпонентної структурної моделі ігрової діяльності. Так, Н.Кудикіна запропонувала модель структури ігрової діяльності, що представляє собою системно упорядковану сукупність взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів: мотиваційно-цільовий, змістовий, процесуально-операційний, контрольний-оцінний і результативний.

Мотиваційно-цільовий компонент передбачає інтерес до подій у навколишньому середовищі, емоційну зацікавленість діяльністю дорослого, бажання наслідувати. Процесуально-операційний компонент уключає задіяння розумових процесів, предметно-практичних ігрових дій з урахуванням матеріальних умов гри, міжособистісну комунікацію. Змістовий компонент є відображенням впливів навколишнього середовища, інформації з літературних та інших джерел. Контрольно-оцінний компонент передбачає встановлення відповідності між уявною роллю та своїм умінням відтворити власне уявлення, задоволення або незадоволення від перевтілення, бажання внести корективи в подальші ігри. Результативний компонент формує чуттєво-практичний досвід особистості, уточнює уявлення та збагачує знаннями, досвідом колективної взаємодії, передбачає набуття навичок розв'язування конфліктів, умінь перетворювати матеріальне середовище тощо [3].

Усі компоненти ігрової діяльності знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності. Їх внутрішнє наповнення зумовлює різновиди ігор. Результатом гри є отримані від її процесу почуття й особистісні зміни – розвиток уяви, мовлення, пам'яті, самосвідомості, моральних якостей тощо. Для структурного аналізу ігрової діяльності учнів молодшого шкільного віку важливим є врахування предметних умов її здійснення. Об'єктивно предметними умовами визначається спосіб досягнення мети ігрової діяльності, її операційний аспект.

У педагогічних дослідженнях нами знайдено спроби систематизувати всі або певні різновиди ігор, використовуючи для цього різні критерії. На основі аналізу наповнення мотиваційно-цільового, процесуально-операційного, змістового, контрольного-оцінного та результативного компонентів ігрової діяльності сучасні дослідники С.Новосьолова, Н.Кудикіна, пропонують таку класифікацію ігор: творчі та ігри за правилами. До творчих ігор увійшли конструктивно-будівельні, сюжетно-рольові, ігри-драматизації, ігри з елементами праці, ігри-фантазування, театралізовані ігри (театр виконавців, настільний театр, тіньовий театр, театр маріонеток, театр “рукавички”, вертеп, театр пальчикових ляльок). Групу ігор з правилами утворили дидактичні, пізнавальні, рухливі ігри, ігри з елементами спорту, інтелектуальні, комп'ютерні ігри, народні ігри (рухливі, традиційні ігри малих форм, хороводні), ігри-розваги.

Ігрова діяльність належить до символіко-моделювального типу діяльності, в якому операційно-технічний аспект є мінімальним і уможливорює орієнтацію дитини в навколишньому світі. “Предметом ігрової діяльності виступають не матеріальні речі, а доросла людина як носій суспільних функцій, який вступає у взаємодію з довкіллям і виходить при цьому з певних правил [2: 136]”. В іграх відбувається відтворення й засвоєння суспільного досвіду, оволодіння суспільними функціями, тому “дитині доводиться внутрішньо програвати не тільки свої дії, а й наслідки їх [2: 136]”. Поступово відбувається формування внутрішнього плану дій, уміння їх передбачати. За допомогою виконання

ігрових ролей дитина засвоює норми поведінки в різних сферах життєдіяльності – спілкуванні, навчальній і трудовій діяльності тощо.

Висновки. Аналіз теоретичних підходів до сутності ігрової діяльності надає змогу визначити її не лише як провідну діяльність першокласника, самостійний та самоцінний вид діяльності, а й як форму організації навчально-виховного процесу, засіб формування особистості молодшого школяра.

Застосування ігрових педагогічних технологій потребує спеціальних психолого-педагогічних знань з боку педагога щодо специфіки гри як діяльності (її структурно-операційних компонентів, класифікації, особливостей організації та керівництва). Цей вид діяльності спрямований на формування особистості дитини, її соціалізацію, розвиток пізнавальних інтересів, закріплення й удосконалення набутих знань, умінь і навичок. Використання різних видів ігор створює сприятливі умови для реалізації актуальних потреб молодших школярів, адаптації першокласників до нового соціального середовища. Саме тому у подальшому доцільно визначити шляхи використання ігрової діяльності при вивченні першокласниками різних навчальних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л.Кононко. – К.: Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
3. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: Монографія. – К.: КМПУ, 2003. – 272 с.
4. Педагогические технологии: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / Под общ. ред. В.С.Кукушкина. – М.: ИКЦ “МарТ”, 2006. – 336 с.
5. Сокурченко О.О. Від дитячої гри – до дорослого світу (Формування світорозуміння особистості): Навч.-метод. посіб. – Миколаїв: ОШПО, 2006. – 136 с.

УДК 371.32.811(111.26)

М.С. Яруліна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена аналізу форм і методів організації управлінських педагогічних дій у рамках “навчання в співпраці”, що спрямовані на розвиток професійно-мовної компетентності студентів. Пропонуються деякі методичні прийоми, що дозволяють стимулювати творчу активність викладача і студентів.

The article deals with analysis of forms and methods in ruling educational processes based on “Cooperative learning” and directed towards the professional and linguistic competence development. Certain methodic ways stimulating creativity of teachers and students as well are proposed.

Потреби суспільства у підготовці галузевого фахівця полягає в його кваліфікаційній характеристиці, що передбачає як високий рівень спеціалізації, так і наявність високої загальної культури і знання іноземної мови. Навчання іноземній мові, в даному випадку англійській, розглядається як органічна частина процесу формування професійної компетентності.

Мотивацією при оволодінні англійською мовою, перш за все, служить потреба фахівця в умінні організувати професійну комунікацію, зокрема англійською мовою. Тому